

Yttrande över reviderad detaljplan för del av Östra Ekedal 1:43 m.fl. Strandvik

---

Allmänt

Föreningen Gustavsbergs Vänner (i det följande benämnd "Föreningen"), är en hembygdsförening för Gustavsberg, som under lång tid följt arbetet med de olika planerna för centrala Gustavsberg. Föreningen lämnar här vårt yttrande över reviderad detaljplan för del av Östra Ekedal 1:43 m.fl. Strandvik (i det följande benämnd "Planen").

Föreningen har genom våra ca 400 medlemmar ett stort engagemang och kunnande om hembygden Gustavsberg. Vår uppgift är att vårda Gustavsberg med sin unika bruksmiljö i skärgårdsnatur, och som våra stadgar bl.a. formulerar det: *"Verka för att Gustavsberg förblir ett självständigt samhälle på Värmdö, där man kan leva, bo och handla. En plats för arbete och fritid med egen kulturtradition. Ett samhälle med levande gator och torg, med strandpromenader, parker och skärgårdsnatur"*.

Föreningen har tidigare (2012-09-17) lämnat yttrande över det ursprungliga förslaget till detaljplan för Strandvik, vilken bl.a. avvisades av Länsstyrelsen.

I grunden ifrågasätter Föreningen på nytt om det nya planförslaget verkligen är förenligt med bestämmelserna om skydd för riksintresset för kulturminnesvärden enligt Miljöbalken (MB) och Plan- och bygglagen (PBL).

Av planbeskrivningen framgår att Planen enligt tillhörande miljökonsekvensbeskrivning "har risker för överträdande av miljökvalitetsnormer", men att detta skulle kunna kompenseras av andra skyddsbestämmelser för träd och vissa byggnader m.m. Vi ifrågasätter om det ens är möjligt att ställa olika skyddsbestämmelser mot varandra i någon form av nollsummespel. Dessutom noteras att detta skydd (PBL 8 kap § 14) för kulturmiljövård inte är så starkt i praktiken bl.a. med hänvisning till vanskötsel och förfall av fastigheter i Gustavsberg t.ex. det sista huset Kullen, och i denna plan Solhem (från 1870-talet) och huset Strandvik (från 1911). Vi ifrågasätter därför om detta planförslag verkligen är förenligt med MB 3 kap § 6 och PBL 8 kap §§ 13 och 17.

Sammanfattning av Föreningens synpunkter på Planen

Föreningen Gustavsbergs Vänner föreslår följande **förändringar och tillägg** i Planen:

- 1) Vi ifrågasätter om Planen som sådan eller dess genomförande kan anses var förenligt med kraven i MB 3 kap § 6 och PBL 8 kap §§ 13 och 17.
- 2) Möjliggöra ett visst återskapande av kulturmiljön i Strandvik.
- 3) Byggrätterna begränsas. Främst de i Planen angivna byggrätterna på ytorna markerade e6 helt utgår eller reduceras ytterligare, i förhållande till tidigare planförslag.
- 4) Byggrätten markerad med e5 tillförs bestämmelsen f2 (så att huset får ett sadeltak istället för pulpettak).
- 5) Byggrätten markerad e1 vidgas så att ursprungsbyggnaden Solhem kan restaureras till sin ursprungsform från 1870-talet tillsammans med de två nya villorna.
- 6) Stödmuren restaureras och ges beteckningen q2 i planen.

- 7) Byggrätten markerad med e4 tillförs ytor för att i den byggnaden också kunna få tillstånd publika toaletter.
- 8) Tillfartsvägar till båtklubbens bryggor och parkeringsplatser utökas.
- 9) Avstyrka den lösning av södra busshållplatsen (sid. 19) som innebär att trafik inte kan passera stående buss vid hållplats.
- 10) Plats skapas i Strandviksparken för skulpturen ”Saracenos”

Planens syfte

Plan syftar till att:

- 1) Möjliggöra ny bebyggelse
- 2) Bevara och skydda kulturmiljövården
- 3) Tydliggöra och öka kvaliteten i allmäntillgängliga strandnära områden
- 4) Bevara båtlivet

Föreningen tycker att dessa fyra punkter är lovandsvärda men anser inte att Planen leder till att dess syften uppnås. Vad gäller punkten två anser vi till och med att ett genomförande av delar av Planen leder till att skyddsvärda kulturmiljövården förstörs eller i vart fall förvanskas i väsentlig grad.

Hela planområdet omfattas sedan 1980-talet av **riksintresse för kulturmiljövården** då hela Gustavsberg pekades ut som riksintressant med följande beskrivning:

”Brukssamhälle med obruten industriell verksamhet alltsedan 1600-talet och det samhälle detta skapat, framför allt präglad av 1800-talets industri med anknytning till folkhemstanken och Kooperationen KF.

Byggnader och anläggningar som visar de olika tidsskikten i bruksmiljösamhällets utveckling. Industribyggnader för olika ändamål, där industriprocessens alla led kan följas samt kontorsbyggnader och andra anläggningar för produktionen. Offentliga byggnader samt bostäder av olika typ och för skilda sociala grupper. Planering av utbyggnadsområden från 1930, 40- och 50-talen där denna bygger vidare på den gamla brukskaraktären. I området ingår även Sommarnöjesmiljö med sommarvillor från 1870- och 1880-talen vid Farsta-sundet väster om Gustavsbergs samhälle, som i sin utformning speglar tidens arkitektströmningar, bl.a. den fornnordiska inspirationen.”

Vi anser att de två nybyggnadskropparna (markerade e6) allvarligt skadar riksintresset för kulturmiljövården och ska därför utgå ur Planen alternativt reduceras väsentligt i storlek och omfattning. Framst för att dessa helt förtar Strandvik som tidstypisk solitär med sin stora tomt och öppenhet ut mot Farstaviken. Men också för att dessa byggnader helt förtar kontakten med vattnet sett från Gamla Skärgårdsvägen och bebyggelsen där över. Detta kommer att förvanska och därmed skada möjligheten att ”följa bruksmiljösamhällets utveckling”, som beskrivningen av riksintresset nämner.

Föreningen anser att hela den pågående omdaning av Gustavsberg hotar många av de värden som ovan beskrivna riksintresse avser att skydda. Föreningen anser att denna Plan i allmänhet och utformning av nybyggnationen (markerade e6) i synnerhet är principiellt

avgörande för frågan om ovan beskriva skydd av riksintresse för kulturmiljövård, har något som helst värde i praktiken. Här går gränsen, anser vi i hembygdsgeningsen!

Styrkor i Planen

Planförslaget innehåller samtidigt en rad positiva delar även om dessa reducerats genom att planområdet minskats och därmed ytterligare kulturvård kunnat förstärkas. Särskilt viktigt är att själva huvudbyggnaden Strandvik genom Planen kan restaureras och det pågående förfallet stoppas. Men också att den ursprungliga miljön runt huset så långt möjligt återskapas.

Bra är också att parken fortsättningsvis hålls öppen för publika aktiviteter och för allmänheten genom att övergå till allmän platsmark. Här vill föreningen starkt framhålla det ökade behovet av rekreatiionsytor som en växande befolkning i närområdet kommer att innebära. Det är angeläget att park och växter skyddas och vårdas. Samtidigt finns behov av utgallring, träd växer och behöver tuktas, liksom att ständiga nyplanteringar sker. Även hänsyn till kontakten med vattnet för kringliggande bebyggelse behöver tas.

Med Strandviksparken som allmän platsmark möjliggörs publika ändamål som en utomhusscen för samlingar, konserter och teater liksom en iordninggjord plats för valborgsbrasa (kanske ska sådant markeras i planbestämmelserna för att minimera framtida protester). Föreningen förslår samtidigt att den omtalade skulpturen ”Saracenos” placeras här, även om det inte är en planfråga.

I Planen framhålls att tillgängligheten ska öka för strandpromenader. Men i och med att planområdet inte omfattar den vidare delen runt Fastaviken faller tyvärr en del av det argumentet. Den promenadväg som redan finns duger bra, tycker vi.

Svagheter i Planen

Föreningen anser att den stora bristen i Planen är att området blir så hårt exploaterat. Men vi inser ekonomiska realiteter varför vi accepterar delar av förslaget. Vi har heller inga invändningar mot undantaget av strandskyddet i Planen. Däremot borde redovisning av konkreta åtgärder mot mark- och vattenföroreningar finnas med i Planen.

Vi ser gärna att taket på flerbostadshuset markerat e5 (Brända tomten) blir ett sadeltak istället för pulpettak genom att tillföra bestämmelsen f2.

Det finns ytterligare brister som bör kunna rättas till i utställningshandlingen. I första hand synen på småbåtshamnen och dess förutsättningar med tillgänglighet för transporter och parkeringar. Vi saknar även att båtklubben bör få möjligheter till toaletter (också till publika arrangemang i parken).

Vi ser även en möjlig konflikt mellan kommande boendes intressen och allmänintresset när det gäller nyttjandet av själva park/naturområdet. Markeringar mellan privat och offentligt som omnämns i planförslaget kan behöva förstärkas.

Rivningen av Solhem är också en besvikelse och argumentet om förvanskning borde snarare leda till ett återskapande till det ursprungliga formspråket från 1870-talet. Att använda ”förvanskning” som skäl för rivning skulle leda till att flera bruksgathus (Skeviksgatan och

Mariagatan), samt Runda huset, Batistkapellet och Missionskyrkan bör rivas! Om något förvanskats ska väl inställningen vara att återskapa det som ska vårdas. Det vore en kulturminnevårdsgärning det.

Även trafiklösningarna syns inte helt genomtänkta. Vi avstyrker därför den lösning av södra busshållplatsen (sid. 19 i planbeskrivningen) som innebär att trafik inte kan passera stående buss vid hållplats. Att minska trafikflödet ytterligare, som redan idag är satt till 30 km/h, kan enbart medföra negativa konsekvenser.

Vi vill samtidigt påpeka att den allé som nämns i planbeskrivningen (sid. 20) faktiskt heter ”Mästarns Backe”, hur är det med kulturkunskaperna?

Hot i Planen

De två nya byggnaderna på ömse sidor av huset Strandvik är ett hot mot kulturmiljövården såsom det beskrivs av Länsstyrelsen. De förtar hela intrycket av den villa brukspatronen lät bygga till sin son och sonhustru 1911 och som sedan dess utgjort ett välbekant och omtyckt landmärke både från Farstaviken och från Gamla Skärgårdsvägen.

Föreningen anser det angeläget att få synat hur riksintresset för kulturminnesvård praktiskt och konkret i hanterats i denna detaljplan. Inte minst mot bakgrund av att planförfattarna försöker förhandla om att det ena skyddet kan ställas mot det andra. Vi har redan sett vad dessa skyddsbestämmelser är värda när det gäller förvanskningar, förfall och vanvård av olika fastigheter i Gustavsberg som ska omfattas av detta riksintresse.

Möjligheter i förslaget till Plan

Vi upprepar gärna det som vi ser som styrka/möjlighet med en Plan för området. Genom att bortse från kortsiktiga ekonomiska intressen kan Strandvik fortsätta vara en **kulturhistorisk pärla** i Gustavsberg. Vi kan ju nu se hur vår brukshistoria sakta men säkert suddas ut i andra detaljplaner, bl.a. i Ebbalundsplanen och Porslins-/fabriksstaden. Delar av den bebyggelsen står inte i samklang med de inriktningsbeslut som kommunfullmäktige antagit, liksom gestaltningsbeskrivningar och gällande översiktsplan från 2012.

Det är synnerligen angeläget att anamma de **gestaltningsprinciper** som omnämns i planbeskrivningen (rutan sid. 18-19). Särskilt den att återskapa stödmuren och ge det en planmarkering.

Dessutom finns nu en unik möjlighet att **förstärka kulturmiljövården** i Planen genom att dels till Strandviksbyggnaden återskapa ”orangeriet” vid ena gavel och dels värna den gamla ”tvättstugan” som tillhör Strandvik.

Det ankommer inte på Föreningen att avgöra ändamålet för Strandvik och dess byggnader. Men att använda själva huvudbyggnaden för ett publikt ändamål skulle både förstärka kulturvården och tillgängligheten till den. Kanske som en modern form av hembygdsgård för Gustavsberg med café och festlokaler öppet för medborgarna och föreningslivet och utgöra ett centrum för Gustavsbergs brukskultur. Behovet av seniorbostäder bör bättre kunna tillgodoses i byggrätterna i fabriksområdet (Porslinsstaden).

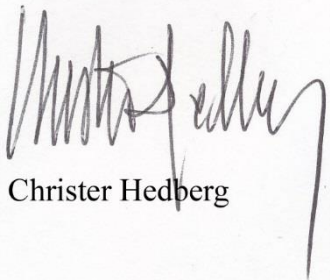
Remissvar STRANDVIK (20150608)

Brukspatron Wilhelm Odelberg lät bygga Strandvik som bröllopsgåva till sin son Axel och hans engelska hustru Maud år 1911. På samma plats stod tidigare Mäster Barlows villa, kallad "Villan", fram till 1910 då den revs för det nya huset Strandvik. Att så långt möjligt återskapa den ståndsmässiga miljön ger en tydlig koppling till bruksorten och den siste arvingen Axel Odelberg. Se bilder (sid. 6)!

Gustavsberg den 8 juni 2015

Föreningen Gustavsbergs Vänner

Christer Hedberg

Adress: Föreningen Gustavsbergs Vänner Skyttevägen 3 nb, 134 34 GUSTAVSBERG
Ordf. Christer Hedberg, tel.mob: 070-376 49 35. e-post: hedberg.c@telia.com PG 40 87 02-9.
Org.nr: 802431-5866 www.hembygd.se/gustavsberg

BILDBILAGA

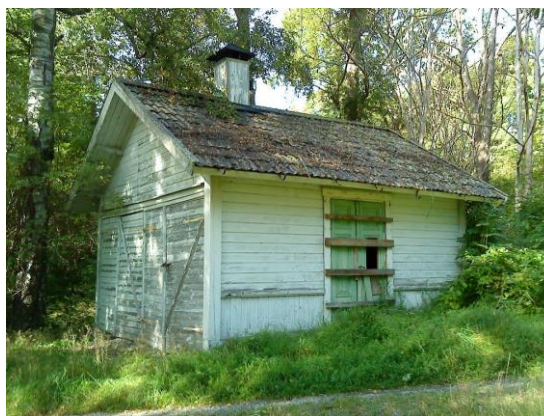
Det rivna orangeriet t.h. i bilden borde återskapas.

Det äldre brovalvet borde skyddas och bevaras.

Tvättstugan vid Strandvik en del av dess kulturmiljö.

Byggnaden borde återskapas från förändringen till garage.